
God fagutøvelse hindrer ikke overgrep

KOMMENTAR

KRISTIAN KISE HAUGLAND

kristian.haugland@mentalhelse.no

Kristian Kise Haugland er landsleder i Mental Helse.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

THEA RØSTBAKKEN

Thea Røstbakken er medisinstudent ved Universitetet i Oslo, sentralstyremedlem i Mental Helse Ungdom og erfaringskonsulent ved Oslo universitetssykehus.

Ingen oppgitte interessekonflikter.

Selv de mest empatiske medmennesker, og selv de beste fagutøvere, kommer til kort i et behandlingssystem hvor pasienters rettigheter ikke ivaretas godt nok.

Jeanette Bjørke-Bertheussen spør hvor mye hun skal tåle av belastningen hun opplever i arbeidet sitt som psykiater ved Stavanger Universitetssykehus [\(1\)](#). I tillegg opplever hun det utfordrende at media bruker spalteplass på våre synspunkter når det kommer til ulovlig bruk av tvang i norsk psykisk helsevern [\(2, 3\)](#) - hun kaller kritikken urettmessig.

Vi er klar over at våre valg av ord er både spissformulerte og polemiske. Formuleringene har vært brukt som virkemiddel for å få i gang en debatt vi mener er svært viktig. Vi opplever imidlertid ikke at kritikken av våre tidligere ytringer i særlig stor grad berører det vi har ytret oss om. Det at asymmetri i maktforhold mellom grupper medfører stort potensial for grove krenkelseser er velkjent. Det er også velkjent og trivielt at det er stor avstand mellom innflytelse mellom en pasient som er underlagt tvang, og den innflytelsen tvangsutøveren har. Resultatet blir at det på norske institusjoner oppstår situasjoner som kan regnes å være i strid med straffelovens bestemmelser om trusler og vold - og menneskerettigheter og FNs torturkonvensjon. Det betyr ikke at tvangsutøvere er dårlige behandlere eller medmennesker. Det betyr at strukturene de utøver tvang gjennom er problematiske.

Vi tviler ikke på at Bjørke-Bertheussen og hennes kollegaer daglig gjør sitt ytterste for å gi sine pasienter faglig forsvarlig og god behandling. Fagpersonene som administrerte sukkertøy til barna ved Vipeholms anstalt for utvecklingsstörda på 40- og 50-tallet hadde nok også de beste hensikter (4). Eksperimentet har gitt oss viktig kunnskap om utvikling av karies og hvordan dette kan forebygges, men det betyr ikke at eksperimentet regnes som legitimerbare etter dagens etiske standarder (5). Heldigvis er det gjort mye for å utjevne de maktstrukturene som gjorde et slikt eksperiment naturlig å gjennomføre. Vi håper å skape en felles forståelse for at det likevel er et stykke igjen før tvangen settes i et godt nok system av kvalitets- og rettighetssikring for alle involverte parter.

Mens offentlige tjenestepersoner har et klart vern gjennom både arbeidsmiljøloven og straffeloven, så er det vernet pasientene selv har så mangelfullt at vi mener det i enda mindre grad tjener til å beskytte pasientene mot utilbørlig og illegitim maktbruk. I likhet med Bjørke-Bertheussen etterlyser vi politiske prioriteringer som medfører mer kvalitetssikret og riktig bruk av tvang, og vi håper og tror samtidig at slike prioriteringer vil kunne medføre at de som utøver tvangen sjeldnere vil havne i slike ubehagelige situasjoner som hun selv beskriver.

LITTERATUR

1. Bjørke-Bertheussen J. Når er det nok? Tidsskr Nor Legeforen 2018; 138: 172. [PubMed]
2. Haugland KK. De moderne konsentrasjonsleirene i den norske psykiatrien. Stavanger Aftenblad 8.6.2017.
<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/az504/De-moderne-konsentrasjonsleirene-i-den-norske-psykiatrien> (18.3.2018).
3. Haugland KK, Røstbakken T. Vrangforestillingene på lukket avdeling. Stavanger Aftenblad 31.8.2017.
<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/82RvG/Vrangforestillingene-pa-lukket-avdeling-> (18.3.2018).
4. Gustafsson BE, Quensel CE, Lanke LS et al. The Vipeholm dental caries study; the effect of different levels of carbohydrate intake on caries activity in 436 individuals observed for five years. Acta Odontol Scand 1954; 11: 232 - 64. [PubMed][CrossRef]
5. Löow L. Handikappombudsmannen: övergreppen på Vipeholm inte värda resultatet. Lakartidningen 2000; 97: 616 - 9, 619. [PubMed]

Publisert: 3. mai 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0311
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juni 2026.